

دانشنامه فلسفه استنفورد (۹۱)

فلسفه دین

چارلز تالیافرو
آیه یاسر میردامادی

فارسی‌گردانیده این اثر را پیشکش
می‌کنم به مویرگ ایمانم شیخ محمود
امجد کرمانشاهی؛ همو که دست‌کم در
حضورش یزید درونت بایزید می‌شود.
شاد زید و دراز زید.
یاسر میردامادی

Taliaferro, Charles

سرشناسه: تالیافرو، چارلز

عنوان و نام پدیدآور: فلسفه دین / چارلز تالیافرو؛ ترجمه یاسر میردامادی.

مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۳۲ ص.

فروست: دانشنامه فلسفه استنفورد؛ ۹۱/ دبیر مجموعه مسعود بلیا.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۳۷۴-۵

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: کتاب حاضر ترجمه مقاله‌ای تحت عنوان «Philosophy of Religion»

از دایرةالمعارف «The Stanford Encyclopedia of Philosophy» است.

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: دین - فلسفه

موضوع: Religion--Philosophy

شناسه افزوده: میردامادی، سید یاسر، ۱۳۵۹، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ف۲۸/ت۵۱/BL

رده‌بندی دیویی: ۲۱۰

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۸۲۳۸۹۸

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Philosophy of Religion
The Stanford Encyclopedia of Philosophy
Charles Taliaferro, Sep 11, 2013

این مجموعه با کسب اجازه از گردانندگان دانشنامه
فلسفه استنفورد (SEP) منتشر می‌شود.

انتشارات قنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

سمانه ۱۱۱، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

دانشنامه فلسفه استنفورد (۹۱)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

فلسفه دین

چارلز تالیافرو

ترجمه یاسر میرداماد

چاپ اول

۱۱۰۰ نسخه

۱۳۹۶

چاپ پُرمان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۵ - ۳۷۴ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 278 - 374 - 5

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۹۰۰۰ تومان

فهرست

۷	 شگفتار دبیر مجموعه
۱۱	 در آستانه
۱۳	 ۱. شیخه و فلسفه دین و اهمیت آن
۱۹	 ۲. همنادری زن و دین
۲۷	 ۳. کنش و نسبت های دینی زیست
۳۵	 ۴. مفهوم خدا
۱۰۱	 ۵. کثرت انگاری دینی
۱۰۹	 کتابنامه
۱۲۱	 سپاسگزاری
۱۲۳	 واژه نامه انگلیسی به فارسی
۱۲۵	 نمایه

پیشگفتار دبیر مجموعه

بسیار کسانی که در ایران به نحوی از انحا کار فلسفی می‌کنند و با فضای مجازی اینترنت نیز بیگانه نیستند نام دانشنامه فلسفه استفورد^۱ را شنیده‌اند. چه‌بسا از این مجموعه کم‌نظیر بهره نیز برده باشند. این دانشنامه حساساً طرح ریزی است که اجرای آن در سال ۱۹۹۵ در دانشگاه استفورد آغاز شد و همچنان ادامه دارد. به لطف کمک‌هایی که گردانندگان این مجموعه از آن برخوردار شده‌اند، متن کامل تمامی مقالات این دانشنامه در اینترنت به‌راحتی و به آسان‌ترین شکل در دسترس خوانندگان علاقه‌مند قرار گرفته است.

نگاهی به ساختار و مندرجات مقاله‌ها و سرور کارنامه نویسندگان آن‌ها، که عموماً در حیطه کار خویش صاحب نام و شایسته درخور اعتنا هستند، گواهی می‌دهد که با مجموعه‌ای خواندنی مواجهیم. مجموعه‌ای که غالباً مدخل‌های مناسبی برای ورود به گستره‌های متنوع فلسفی به دست می‌دهد. به این اعتبار، می‌توان به جرئت گفت کسی که می‌خواهد اولین بار با مسئله یا مبحثی در فلسفه آشنا شود، یکی از گزینه‌های راهگشایی که پیش رو دارد این است که ابتدا به سراغ مدخل یا مدخل‌های مربوط به آن در این دانشنامه برود.

دانشنامه فلسفه استفورد (به سرپرستی دکتر ادوارد ن. زالتا^۲)

1. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP)

2. Edward N. Zalta

افزون بر این که پیوندی فراگیر میان فضای دانشگاهی و عرصه عمومی برقرار کرده، ویژگی‌های درخور توجه دیگری هم دارد. حجم بسیاری از مقاله‌های این دانشنامه چشمگیر است. ظاهراً دست نویسندگان در شرح و بسط کثیری از موضوعات و مباحث باز بوده است. دیگر این که در کنار مدخل‌های نام آشنا گاه به موضوعات و مسائل کم و بیش بدیعی پرداخته شده است که شاید در نظر اول ورودشان به دانشنامه‌ای فلسفی غریب بنماید و در عین حال خواننده را به بازاندیشی درباره دامنۀ تفکر فلسفی و نسبت آن با زیست جهان خویش فراخواند. کتابنامه‌های مندرج در پایان مقالات به گونه معمولاً به دقت تدوین شده‌اند، یکی از محسنات این دانشنامه است که به ویژه به کار دانشجویان و محققانی می‌آید که می‌خواهند در زمینه‌ای خاص پژوهش کنند. این را هم نباید از نظر دور داشت که خاستگاه این دانشنامه به هیچ روی موجب نشده است که متفکران و مباحث فلسفه غربی را رها کرده و بفراموشی سپارند.

انتشار تدریجی این دانشنامه به زبان فارسی و فراهم کردن امکان مواجهه شمار هرچه بیشتری از دانشمندان علاقه‌مند با آن، چه بسا استمرار همان غایتی باشد که مورد نظر بیان این طرح بوده است. بر این اساس، در گام نخست انتخابی اولیه از میان مدخل‌های بسیاری که در دانشنامه آمده است صورت گرفته و کار ترجمه آن‌ها به سبب ترجمانی که با این طرح همکاری دارند به تدریج پیش می‌رود. ترجمه کتاب دانشنامه البته غایتی بلندپروازانه است، به ویژه با توجه به این که هنوز هیچ کس به آن به نگارش درنیامده‌اند. با این حال، تلاش بر این است که، در صورت فراهم بودن شرایط، انتشار این مجموعه استمرار پیدا کند و به سرانجام مجموعه‌هایی دچار نیاید که آغازی چشمگیر داشته‌اند ولی دولتشان چندان پاینده نبوده است.

روال غالب این است که هر کدام از مدخل‌ها در یک مجلد منتشر شود، اما در مواردی که حجم یک مدخل از حداقل لازم برای این که به

هیئت مجلدی مستقل منتشر شود کمتر باشد. آن مدخل همراه با مدخل دیگری که با آن قرابت موضوعی دارد انتشار می‌یابد. به توصیه دکتر زالتا، نسخه اساس ترجمه‌ها آخرین ویراستی خواهد بود که در بخش آرشیو دانشنامه درج شده است، و همین امر در چاپ‌های مجدد ترجمه‌ها مبنا قرار خواهد گرفت. در مرحله ویرایش، تمامی ترجمه‌ها سطر به سطر با متن انگلیسی مقابله خواهند شد تا عیار کار درخور این مجموعه باشد. در این میان تلاش می‌شود توازن شایسته‌ای میان احترام به سبک و زبان هر متن، یک سو و اقتضائات مجموعه از سوی دیگر به دست آید. طرح انتشار این مجموعه شاید فردی بوده باشد، اما اجرا و اتمام آن البته کاری جمعی است و با تلاش مشترک و همراهی دوستانی میسر می‌شود که بدان کار دانی سپارند. افزون بر مترجمانی که در این طرح همکاری می‌کنند، پاسداران گرانی هستم که مساعدتشان پشتوانه اجرای شایسته آن است. به‌ویژه از آقای دکتر زالتا و سایر گردانندگان دانشنامه قدردانی می‌کنم که احاطه دهنده مجموعه حاضر به زبان فارسی منتشر شود. همچنین، باید یاد کنم از آقای ایر حسین زادگان، مدیر انتشارات ققنوس، که زمینه اجرای طرح را فراهم کردند؛ آقای دکتر سید نصرالله موسویان، که یاری بی‌دریغشان برای این مجموعه بسیار مغتنم بوده است؛ آقای احمد تهوری، که در تسهیل ارتباطات بین مؤثری داشته‌اند؛ و آقای جهانگیر ملک‌محمدی و یکایک همکاران است. در بخش فنی انتشارات، که می‌کوشند این مجموعه با شکل و شمایل درخور منتشر شود.

مسعود علیا

زمستان ۱۳۹۲

[درآمد]

فلسفه دین، بررسی فلسفی موضوعات و مفاهیم اصلی مطرح شده در سنت‌های دینی است. این شاخه از فلسفه تمام حیطه‌های اصلی فلسفی را در بر می‌گیرد: متافیزیک، معرفت‌شناسی، منطقی، فلسفه اخلاق و ارزش‌شناسی، فلسفه زبان، فلسفه علم، حقوق، جامعه‌شناسی، سیاست، تاریخ و غیره. فلسفه دین همچنین شامل شده‌اش در باب اهمیت دینی رخدادهای تاریخی (مانند هوانگ‌تاست) و ویژگی‌های عام جهان هستی (مانند قوانین طبیعی، پیدایش حیات، ذی‌شعور، گواهی گسترده در باب امور واجد اهمیت دینی و غیره) است.

بخش اول این اثر به مرور شاخه فلسفه دین و اهمیت آن می‌پردازد. بخش‌های بعدی تحولات این شاخه فلسفی از بیانه قرن بیستم را پوشش می‌دهند. تمام بخش‌های این اثر بر باب فلسفه دین سخن خواهند گفت، اما فلسفه دین به آن صورتی نه عمدتاً در گروه‌ها [یا دپارتمان‌ها]ی تحلیلی فلسفه و دین‌پژوهی در کشورهای انگلیسی‌زبان مورد مطالعه قرار می‌گیرد.